

необхідність розвитку високотехнологічного сектору національної економіки. Проте реалії життя свідчать про наявність суттєвих причин стриманого розвитку наукомісткого виробництва в Україні.

Метою нашого дослідження є виокремлення та аналіз причин, що стримують розвиток потенціалу підприємств наукомістких галузей, і виявлення шляхів, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності наукомісткого виробництва.

У становленні й розвитку інноваційної економіки визначну роль відіграють наукомісткі, високотехнологічні галузі і виробництва. Вони в першу чергу формують попит на дослідження і розробки, стимулюючи розвиток фундаментальних і прикладних досліджень. У них реалізуються передові технології, а також нові форми організації виробництва і управління. Наукомісткі виробництва виступають драйверами інноваційного розвитку економіки країни, визначаючи структуру і параметри національної інноваційної системи, виявляючи нові вимоги до технічного і технологічного рівня суміжних і обслуговуючих виробництв, компетенцій підготовки інженерних кадрів.

До причин, що стримують розвиток наукомісткого виробництва в нашій країні, дослідники відносять у першу чергу кризовий характер загальноекономічних, зокрема інноваційно-технологічних процесів у національній економіці, що набуває прояву останніми роками. Також поряд зі значним науковим потенціалом, який мають більшість вітчизняних підприємств, фінансове забезпечення державних програм розвитку наукомісткої сфери є недостатнім. У цілому ж розвиток високотехнологічної сфери в країні залежить від багатьох факторів, серед яких демографічні фактори, науковий і виробничий потенціал, наявність висококваліфікованих працівників, купівельна спроможність, комп'ютерна освіченість населення, державні програми підтримки, навіть, попередня історія становлення виробничих структур, рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційної сфери тощо. Для України, де були започатковані і розвивалися кібернетичні школи, формувалися принципи побудови обчислювальних машин і потужні науково-виробничі комплекси, існувала потужна система освіти, на жаль, історичний аспект не відіграв вирішального значення, а набутий потенціал лідера під впливом різних факторів був втрачений [1].

У сучасному глобалізованому світі перспективним убачається розвиток інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств у напрямі створення високотехнологічної наукомісткої сфери на базі економіки знань. Вважаємо, що саме «економіка знань», базована на потенціалі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), у поєднанні з науково-виробничим потенціалом вітчизняних підприємств спроможні вивести промисловість на якісно новий рівень розвитку з порівняно вищою економічною ефективністю виробництва.

Вважаємо, що розглянуті питання наявного потенціалу і одночасно стриманого розвитку сфери наукомістких вітчизняних виробництв є перспективними для подальших досліджень особливо на тлі розвитку сучасних ІКТ і мережі Інтернет. Рушійною ж складовою високотехнологічного розвитку в Україні також можуть стати і нанотехнології, становлення і розвиток яких набирає обертів останніми роками.

Література

1. *Войтко С.В.* Управління розвитком наукомістких підприємств: монографія / С.В. Войтко. — К.: НТУУ «КПІ», 2012. — 280 с.

УДК 65.016

elena.k1810@mail.ru

Швиданенко Олег Анатолійович
д.е.н., професор

кафедра міжнародної економіки

Криворучкіна Олена Володимирівна,

к.г.н., доцент

ДВНЗ «Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана», Україна

Shvydanenko Oleg A.

ekonomfichnyh Doctor, Professor

Department of International Economics

Krivoruchkina Olena V.

PhD (Geol.), Associate Professor,

Kyiv National Economic University named after
Vadym Hetman, Ukraine

РОЗВИТОК ТЕОРІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Представлено основні етапи еволюції теорій підприємства. Визначено переваги стратегічної теорії фірми. Акцентовано увагу на пріоритетності її симбіозу з системно-інтеграційною теорією.

ENTERPRISE DEVELOPMENT THEORIES

Summary. The basic stages of evolution theories company. Advantages strategic theory of the firm. The attention to prioryetnosti symbozu of its system-integration theory.

Ключові слова: підприємство, теорія підприємства, стратегічна теорія підприємства, системно-інтеграційна теорія підприємства

Key words: venture enterprise theory, strategic theory, system theory, enterprise integration

Забезпечення позитивного вектору розвитку сучасних підприємств не можливе в рамках формально-юридичного розуміння їх природи. Економічне розширення цього контексту уособлюється у теоріях фірми. Так, неокласична теорія розкриває сутність підприємства як економічного суб'єкта, через його виробничу діяльність і самостійність у формуванні обсягів виробництва і цінових параметрів продукції. А ключовою метою його функціонування визначає максимізацію прибутку в умовах повної поінформованості про попит і пропозицію, що сприяє встановленню адекватних цін та обсягів виробництва продукції [1, с. 8-9]. Однак, варто відзначити, що ця теорія має значні обмеження у використанні: 1) розуміє фірму виключно як «чорний ящик», що характеризується визначеним співвідношенням входів і виходів; 2) не враховує інформаційну асиметрію та орієнтується на її доступність і необмежені можливості індивідуума по сприйняттю; 3) не акцентує увагу на інших цільових функціях фірми.

Неоінституційна теорія визначає, що підприємство і ринок виступають полярними градаціями єдиної шкали механізмів координації [2, с. 8], однак характеризуються внутрішньою єдністю. Відповідно до положень цієї теорії, фірма є результатом і продуктом скоординованих взаємодій між індивідуумами. З огляду на це, трансформується пріоритетність фокусу уваги на організаційну структуру, цілісність і межі компанії [1, с. 9]. У рамках неоінституційної теорії широке розповсюдження отримали теорія агентських відносин і теорія трансакційних витрат. Перша розглядає фірму як взаємовідносини принципала (власника) і агента (менеджера) та орієнтована на зниження витрат опортуністичної поведінки останнього. Друга розглядає фірму як стабільний (інституціоналізований) пучок контрактів між агентами, а ринок як «океан» контрактних відносин між продавцями та споживачами.

З середини 80-х років минулого століття активно почав розвиватися альтернативний напрямок розуміння підприємства як «пучка ресурсів» і компетенцій, які є основою формування стійких конкурентних переваг. Ключові положення ресурсних теорій можна в укрупненому вигляді можна представити таким чином: 1) різниця в економічних результатах одногалузевих фірм, які діють на одному ринку, залежать від складу ресурсів, якими вони володіють; 2) ресурси розуміються в широкому сенсі, як всі задіяні можливості, що забезпечують існування підприємства; 3) успіх підприємства на ринку визначається формування унікального набору ресурсів, якими не володіють конкуренти, серед них пріоритетного значення набувають стратегічні: інноваційні, інтелектуальні, інформаційні, організаційні.

Кожний підхід у тій чи тій мірі акцентує увагу на об'єктивній необхідності пристосування до змін середовища господарювання, що розкривається крізь призму еволюційної та поведінкової теорій. Як наслідок, підприємства розглядаються як адаптивні агенти, а стан середовища характеризується варіабельністю (чи ступенем змінюваності), складністю та рівнем загроз. Еволюційна теорія розкриває механізми адаптації через координацію інноваційного розвитку та рекомбінацію ресурсів; поведінкова — через механізми реакцій на спонукальні мотиви середовища.

Зазначені теорії використовують різноманітні моделі індуктивного та дедуктивного характеру для розуміння внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, типу його раціональності та організації базових процесів. При цьому, сучасні умови господарювання унеможливають розвиток підприємства на засадах вищезазначених теорій підприємства з огляду на принципову трансформацію умов господарювання, яка має прояв у такому: зростання ролі інтелектуалізації праці та знань як джерела створення доданої вартості; становлення принципово нової системи морально-етичних принципів і цінностей; перехід до антропоцентричної форми організації праці, що фокусується навколо здатностей окремих індивідуумів, їх можливостей та особистої мотивації; трансформації пріоритетів особистості від максимізації «якості життя» до «немонетарних» критеріїв існування та самоствердження на основі професійного розвитку, що супроводжується акумулюванням нових знань і впровадженням інноваційних технологій і продуктів; унеможливлення ефективного контролю з боку власників бізнесу інтелектуального капіталу фірми, що призводить до неявної (тобто економічної, а не юридичної) диференціації перерозподілу прав власності між власниками фізичного капіталу та висококваліфікованими найманими працівниками; перманентності інновацій та технологічної конвенгенції, мобільності галузевих структур, посилення внутрішньогалузевої інтеграції.

Представлені аргументи визначають об'єктивну необхідність розуміння природи підприємства на основі міждисциплінарної концепції стратегічної теорії фірми, що пропонує адекватніший теоретичний апарат для дослідження поведінки підприємства в динамічних змінах умов господарювання: 1) симбіотично поєднує вплив зовнішнього середовища на підприємство та його реакцію, яка проявляється не лише в адаптації, а в можливостях активного впливу на його формування; 2) органічно синтезує ключові положення економічної теорії і теорії стратегічного управління, забезпечуючи конвенгерцію підходів і створення реальної моделі підприємства та акцентує увагу об'єктивній необхідності еволюції економічних систем; 3) забезпечує генетичну єдність неоінституційної, еволюційної та підприємницької теорій фірми, які визначають ключові позиції відповідності підприємства об'єктивній реальності; 4) уособлює фундаментальні фактори забезпечення перманентного функціонування та розвитку підприємства. Варто відзначити, що попри всі переваги, стратегічна теорія сфокусована переважно на умовах розвитку підприємства, при цьому поза її увагою залишаються питання його поточного стану, що визначає доцільність її симбіозу з системно-інтеграційною теорією фірми.

Системно-інтеграційна теорія [3] органічно доповнює дослідження факторів розвитку підприємства внутрішніми властивостями компанії, які, відповідно до цієї теорії, крім технологічних, враховують інституційні, культурні, ментальні. Крім того, ця теорія консолідує різні погляди на природу компанії та зменшує розрив між двома полюсами: «макропідходом», згідно якого підприємство розглядається як безструктурна «скринька», що рефлекторно реагує на зміни оточення, та «мікропідходом», за яким підприємство — складний багатоклітинний організм, що наділений своєрідною «душею» [4, с. 224], яка і надає діяльності підприємства активності та цілеспрямованості, забезпечує його прагненням до гармонійного функціонування та розвитку. В рамках системно-інтеграційної теорії підприємства пропонується дискретна теорія змін, відповідно до якої, воно (як єдине ціле) реагує не на всі сигнали, а лише на ті, які ототожнюються з подією — зміною внутрішнього чи зовнішнього середовища, що тією чи іншою мірою впливає на майнові, технологічні, ментальні, культурні, інституційні, інформаційно-когнітивні компоненти.

Література

1. Лукша П.О. Конструирование ниши: пересмотр моделей взаимодействия фирмы и окружающей среды / П.О. Лукша // Montenegrin Journal of Economics. — 2014. — No.3. — С. 7—34.
2. Тамбовцев В.Л. Стратегическая теория фирмы: состояние и возможное развитие / В.Л. Тамбовцев // Российский журнал менеджмента. — 2010. — Том 8. — № 1. — С. 5—40.
3. Клейнер Г.Б. От теории предприятия к теории стратегического управления / Г.Б. Клейнер // Российский журнал менеджмента. — 2003. — Т. 1. — № 1. — С. 31—56.
4. Інновації: проблеми науки і практики: [монографія] / за ред. В.С. Пономаренко, О.М. Кизима, О.М. Ястремської. — Х.: ФОП Павленко О.Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. — С. 222—241.

УДК 65.012

tat-lit@mail.ru

Литвиненко Тетяна Миколаївна

к.е.н., доц.,

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна, Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто основні підходи до визначення структури підприємства. Запропоновано підхід з позицій внутрішньовиробничих відносин між підрозділами підприємства.

Ключові слова: організаційна структура підприємства, структура за капіталом, структура за управлінням, структура за функціональними внутрішніми взаємодіями, структура за внутрішньовиробничими відносинами між підрозділами.

Lytvynenko Tetyana M.,

PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko Kyiv National University

ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF BUSINESS-MODEL OF ENTERPRISE

Summary. The variants of structure of enterprise are considered. A structure on the basis of mutual relations between subsections of enterprise is offered.

Key words. Organizational structure of enterprise, capital and proprietor's structure, structure of management organs, structure of collaboration of workers, structure of collaboration of subsections.

Під впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників змінюється бізнес-модель підприємства. В сучасних умовах у бізнесі функціонують окрім традиційних виробничих і торговель-